

Я. Ф. Жовнірчик,
д. держ. упр., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
І. С. Бандура,
к. держ. упр., доцент кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна академія управління персоналом

ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Ya. Zhovnirchuk,
Doctor of Public Administration, Associate Professor,
Head of the Department of Public Management and Administration,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
I. Bandura,
Candidate of Sciences in Public Agricultural, Associate Professor of the Department
of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management

PROBLEMS OF PREVENTION AND COMBATING CORRUPTION IN PUBLIC AUTHORITIES GOVERNMENT

У статті обґрунтовано сутність виникнення і поширення корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Вивчено розвиток міжнародної співпраці розвинених країн у протидії корупції. Проаналізовано і показано роль та значення України у цій боротьбі. Узагальнено методологічні підходи до дослідження корупції як соціального феномену та визначено напрями формування досконалої антикорупційної політики держави.

In article the essence of occurrence and spread of corruption in state authorities and local self-government bodies is substantiated. The development of international cooperation of developed countries in the fight against corruption has been studied. The role and significance of Ukraine in this struggle are analyzed and shown. The methodological approaches to the study of corruption as a social phenomenon are generalized and the directions of formation of the perfect anticorruption policy of the state are defined.

Ключові слова: корупція, публічна влада, економіка, місцеві органи влади, антикорупційна політика, міжнародна співпраця, державна політика, європейська інтеграція, управлінська діяльність.

Key words: corruption, public government, economy, local government, anticorruption policy, international cooperation, public policy, European integration, management activity.

ВСТУП

Перед Україною з набуттям її незалежності проблеми запобігання і протидії корупції залишаються одними з найактуальніших завдань публічної влади. Адже корупція створює суттєву небезпеку для життєдіяльності суспільства, і на сьогодні масштаби її поширення становлять реальну загрозу національній безпеці. Незважаючи на вжиті протягом останніх років організаційно-правові заходи щодо протидії корупції, масштаби її не зменшилися. Корупція має низку причин для свого виникнення й поширення в економічній, політичній та соціально-структурній організації суспільства. Але переважна більшість її наслідків відчувається у соціальному житті, позначаються на його рівні, ступені захищеності громадян, забезпеченості їх прав і свобод.

Однією з причин цього є той факт, що системна корупція є ознакою бідних країн, в яких суспільство та його інститути надзвичайно слабкі, й корупція виступає як атрибут управління на рівні державних установ і посадових осіб, залишаючись гальмом формування правової держави та виникнення і розвитку інститутів громадянського суспільства. Такий стан речей негативно впливає на всі суспільні сфери, особливо економічну, адже у такому разі ні ринкові реформи, ні економічна політика держави в цілому не можуть бути соціальною спрямованістю.

У країнах із розвинутою демократією корупція вважається відступом від певної соціальної норми, оскільки в такому разі корупційні зв'язки і прояви набувають загрозливих для суспільства масштабів і характеру. У випадку системної корупції стає складним завданням

навіть визначення суб'єктів протидії корупції, тобто корупція загрожує національній безпеці країни, становить небезпеку, перш за все, як сфера зловживань, що вражає структури влади і поширюється на все суспільство. У такому разі, корупція — це зловживання державною чи іншою владою для особистого збагачення.

Така система складається незалежно від ступеня розвитку суспільства і економічних стосунків. З точки зору інтересів суспільства, питання полягає лише у масштабах цього явища. За досягненням певного значення рівня корупції, який вимірюється ступенем довіри населення до влади, суспільство фактично залишається без ефективного управління. Таким чином, виникає реальна загроза існуванню самого суспільства. За таких умов цілком зрозумілим є той факт, що протидія корупції вважається одним з пріоритетних завдань значної кількості держав [6, с. 31].

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективність зусиль щодо подолання корупції значною мірою залежить від здійснення політичної, а також державно-правової реформи та її складових: адміністративної, муніципальної та судово-правової реформи; чіткого правового визначення повноважень і функцій політичних інститутів та їх посадових осіб; запровадження демократичних принципів управління громадськими справами, створення умов для всебічного розвитку структур громадянського суспільства, втілення дієвого механізму соціального контролю за владними інституціями.

Реформаційні зміни у всіх сферах суспільного життя України за роки незалежності, у тому числі в антикорупційній політиці, зумовлюють посилення уваги до діяльності інститутів громадянського суспільства та їх мобілізація у протидії корупції, щомогли б за певних умов перетворитися на ключову ланку. Тому неабияк важливим є вивчення досвіду міжнародної співпраці у цьому процесі, визначення ролі та місця у ньому нашої держави, виокремлення особливостей щодо участі України у міжнародній антикорупційній боротьбі, котра б дозволила досягти вирішального перелому у проведеному політичних реформ.

Як наслідок, в Україні відчувається необхідність у коректній, зваженій і науково обгрунтованій державній політиці побудови спроможних територіальних громад. Адже без стратегії, без визначення і розставлення пріоритетів з боку держави та самої громадянськості щодо цього, без знання того, яку державу будуюмо та які відносини в суспільстві повинні переважати, ми не зможемо побудувати демократичну і соціально-правову державу із громадянським суспільством. У результаті проведення цих реформ, дії держави мають бути спрямовані на створення таких умов, які сприятимуть максимальному розвитку громад і забезпеченню їх спроможності, проявленню з їх боку активності та ініціативи у вирішенні питань місцевого значення [7, с. 149—150].

Євроінтеграційні процеси на сучасному етапі вимагають приведення соціальних стандартів у відповідність до європейських, оскільки досвід країн-учасників з розвиненими економіками змушує більш ретельно відноситися до майбутніх членів Євросоюзу. У цьому контексті важливою проблемою виступає довіра європейського співтовариства до них, особливо, до України. На заваді до цього виступа-

ють різні соціальні аномалії, серед яких на рівні з високими показниками злочинності існує широко поширена корупція. Для подолання цього явища Україна веде спільну протидію корупції не тільки у своїй державі, але й на міжнародному рівні. Саме тому для вітчизняної науки державного управління важливим виступає дослідження цього досвіду та пошуку шляхів його оптимізації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми запобігання і протидії корупції, формування державної антикорупційної політики в цілому і технологій підбору та реалізації, кадрового потенціалу, зокрема, міститься у роботах вітчизняних учених: В. Авер'янова, Г. Атаманчука, А. Бойка, В. Борденюка, С. Вдовенка, З.Гладуна, Я. Жовнірчика, Н. Липовської, В. Лугового, В. Малиновського, Т. Мотренка, П. Надолішнього, Є. Невмержицького, С. Серьогіна, В. Олуйка, Т. Пахомової, О. Оболенського та інших науковців.

Загалом, діапазон наукового інтересу шириться від вивчення глобальних властивостей корупції, наслідків, до яких вона призводить на верхньому рівні, до розуміння індивідуальних культурних і психологічних факторів. Оскільки державна корупція стала однією з головних перешкод демократичного розвитку не тільки окремих країн, але й світового господарства в цілому, починаючи з 80-років минулого століття, ефективна державна антикорупційна політика розглядається як ключова проблема у більшості країн світу. Мета антикорупційної політики може обиратися по-різному: негайне підвищення ефективності у приватному секторі, довгострокова динамічна ефективність економіки, її зростання, соціальна справедливість, політична стабільність. Відповідно до обраної мети використовують найбільш адекватні антикорупційні заходи [2].

Очевидне бажання України стати рівноправним членом міжнародного співтовариства, формування основ правової, соціальної і демократичної держави вимагає забезпечення відповідного рівня правопорядку, що, в свою чергу, робить необхідним серйозне вивчення і втілення у життя зарубіжного досвіду розбудови громадянського суспільства, діючих у цих країнах політичних, економічних, соціальних, правових механізмів щодо подолання організованої злочинності та корупції як її різновиду. Такий досвід різноманітний, залежить від значної кількості взаємопов'язаних факторів і враховує соціальні умови, рівень економічного розвитку, політичної культури, державного управління [8, с. 191].

Разом з тим є і загальні для країн визначальні принципи і підходи. В першу чергу, це розуміння негативних наслідків корупції, її небезпечного впливу на процеси розвитку та всебічне забезпечення політичних, соціальних і економічних прав людини. Велике значення для посттоталітарного суспільства має формування системи органів з питань боротьби з корупцією і розвитку національного законодавства, вивчення досвіду постійно діючих інститутів при президентах, урядах, парламентах, які створені у ряді країн. Дослідження міжнародно-правових актів та досвіду боротьби з корупцією в окремих країнах дозволяють визначити основні важелі приведення національного законодавства України у відповідність із нормами міжнародного права.

ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Завданням статті є: бґрунтувати сутність виникнення і поширення корупції;

— узагальнити методологічні підходи до дослідження корупції як соціального феномену;

— напрацювати механізми та засоби протидії корупції;

— визначити напрями формування досконалої антикорупційної політики держави.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз теоретико-методологічних підходів до дослідження корупції як соціального феномену дає нам змогу визначити, що результативна протидія будь-яким проявам не в останню чергу залежить від правильного розуміння сутності, витоків цих явищ. Одним з них є корупція, прояви якої можуть мати фатальні для держави і суспільства в цілому наслідки, створюють вагомі перешкоди для реалізації прав та свобод людини і громадянина. Витоки корупції — в людських негативах, які породжують намагання встановити особливу систему зв'язків та відносин з метою отримання і розподілу незаконних прибутків. Для цього використовуються як прогалини у законодавстві, що провокують стихійну появу нормативно нерегламентованих додаткових видів діяльності, так і прямі порушення існуючих норм і правил.

Ефективність антикорупційних механізмів можна оцінити через врегулювання повноважень, функцій та діяльності політичних інститутів, а також органів, на які держава покладає обов'язки боротьби з корупцією, розподіляються на чотири групи [3]: 1) Президент України, Антикорупційний Комітет при Президентові України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Верховний Суд України, Генеральна Прокуратура України; 2) міністерства, державні служби, державні інспекції, державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади України; 3) обласні державні адміністрації, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні ради; 4) виконкоми міських рад, районні державні адміністрації, міські та районні ради.

Зазначені суб'єкти подолання корупції в Україні за умов належної взаємодії, відповідальності, підпорядкованості і нечіткої визначеності функцій та обов'язків здатні відпрацювати таку систему подолання корупції. Основне завдання системи протидії корупції має зводитись до формування ефективних інститутів соціального контролю в суспільстві: а) державний контроль — це високопрофесійна робота всіх правоохоронних органів, особливо, їх спеціальних підрозділів; чітке розмежування їх завдань, повноважень та функцій; б) законодавчий контроль — удосконалення законодавчої бази протидії злочинності, корупції та правового механізму; г) громадський контроль — право контролю суспільства за роботою всіх гілок та інститутів влади зі звітом, оцінкою роботи та заходами впливу на них.

Боротьба з виявами корупції має ґрунтуватися на поєднанні профілактичних, правоохоронних і репресивних заходів. При цьому пріоритет повинен надаватися профілактичним заходам загальносоціального і спеціально-кримінологічного спрямування. До основних напрямів протидії корупції слід віднести [9, с. 67]: — фор-

мування громадянського суспільства, зміцнення демократичних засад управління суспільством, забезпечення відкритості влади, звуження меж державного регулювання економіки, формування негативного ставлення суспільства до корупціонерів, забезпечення реалізації принципу верховенства права, визначення і реалізацію системи цінностей державної служби, вдосконалення нормативно-правового регулювання державної служби, вдосконалення антикорупційного законодавства.

Нині, у процесі системних реформ іґнорування соціально-гуманізаційного фактору державно-управлінських відносин викликало значні деформації державної політики, спровокувало розрив у можливостях проведення ефективної соціальної політики та реальній здатності задовольнити інтереси соціальних груп. Неприйняття на урядовому та парламентському рівні сучасної гуманізаційної доктрини як складової програми дій ускладнило подальше реформування суспільних відносин у соціальній сфері. Разом з тим, такий концептуальний підхід щодо цивілізаційного розвитку в умовах переходу до ринкових відносин передбачає вирішення як на теоретичному, так і на практичному рівні певних соціополітичних дилем.

Зокрема у теоретичному аспекті — це проблемна сфера сучасного державотворення через лібералізм та парадигму "держава для людей"; державні гарантії розвитку особистості; реалізація програми державного соціального захисту або лише державна підтримка окремих соціальних верств; формування державного патерналізму або суверенітет родини. Такі альтернативні підходи до здійснення з боку держави базової функції — соціальної — взаємопов'язані через одночасну реалізацію як ринкового ліберального підходу в економіці, так і збереженні в українській ментальності елементів радянського принципу рівності всіх громадян. Водночас у практичному аспекті постає завдання подолання вищезазначених дифініцій через напрацювання нових моделей суспільного партерства, що мінімізують кризові явища й забезпечують поступальний розвиток держави навіть в умовах світової економічної кризи.

Аналізуючи запропоноване, можна стверджувати, що державна політика побудови спроможних територіальних громад є складовою внутрішньої політики держави і водночас загальнодержавною стратегією соціально-економічного розвитку регіонів України, спрямованою на підвищення рівня добробуту територіальних громад та зміцнення місцевого самоврядування в цілому. На наш погляд, ця політика є своєрідним фільтром, крізь який окремі види державної політики спрямовуються на різні аспекти функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, котрі за допомогою сукупності організаційних, правових, економічних та інших заходів, створюють оптимальні фінансово-економічні, соціально-політичні та адміністративно-територіальні умови їх подальшого розвитку [7, с. 154].

Зазначені позиції і підходи відповідають закріпленому в Конституції України державному курсі на побудову соціальної держави, концептуалізація в межах якої гуманізаційної політики передбачає поєднання самостійних напрямів реалізації державно-управлінської діяльності [1]. По-перше, розвиток ринкових відносин

потребує державної політики, орієнтованої на першочергову реалізацію гуманізаційно-цивілізаційної моделі національного розвитку. По-друге, економічні і правові функції держави мають здійснюватися з метою реалізації продекларованих (хоча б мінімальних) соціальних гарантій і бути забезпечені активним працездатним населенням, при цьому забезпечувати певний правовий простір для реалізації. По-третє, державна політика має забезпечувати відповідні стандарти, що поєднують соціальні гарантії та соціальний захист, й при цьому дотримуватись принципів соціальної держави. По-четверте, рівномірно мають розвиватися всі соціальні напрями державної політики — охорона здоров'я, соціальний захист та соціальні послуги, освіта і наука, пенсійне забезпечення, сімейна політика, і перш за все, система оплати праці.

Адже загальновідомо, що політика будь-якої держави визначає у нинішніх умовах тенденції подальшого розвитку країни, формує передумови досягнення відповідного рівня економічного розвитку, врешті-решт, здійснює вплив на суспільні відносини з метою унеможливлення соціальних конфліктів, й кінцевою метою такої політики є реалізація прав і свобод громадян.

З корупцією можливо боротися, використовуючи різні заходи: суто репресивні, які полягають у виявленні, розслідуванні та розкритті корупційних правопорушень і притягненні винних осіб до відповідальності, або превентивні, серед яких такі як покращення прозорості, підзвітності і доброчесності державних структур, правовий захист громадян та підвищення правової обізнаності, підвищення етичних стандартів у діяльності публічних службовців, просвітницька робота з населенням та окремими цільовими групами, виховання молоді у дусі несприйняття корупції.

Але жоден з цих заходів не буде успішним, якщо під час їх реалізації буде відсутня підтримка з боку суспільства. Довід багатьох країн свідчить про те, що активність громадян, зацікавлених у подоланні корупції, є головною передумовою її подолання. Саме тому про обов'язкову участь громадськості у подоланні корупції зазначено у Конвенції про цивільно-правову відповідальність за корупцію, яка була прийнята Радою Європи 9 вересня 1999 року [4].

У положеннях цієї Конвенції, яка готувалася на основі найкращих практик у сфері запобігання корупції, серед іншого підкреслюється, що ефективна реалізація антикорупційної політики держави має базуватися на комплексному застосуванні примусових, попереджувальних та просвітницьких процедур, що може бути забезпечено виключно за умови спільної участі у цьому процесі органів влади та громадськості. Зокрема у Конвенції визначається необхідність участі суспільства у заходах щодо запобігання і протидії корупції, а для цього необхідно сприяти активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора таких, як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею.

Цю участь слід зміцнювати за допомогою таких заходів, як: посилення прозорості й сприяння залученню

населення до процесів прийняття рішень; забезпечення для населення ефективного доступу до інформації; проведення заходів щодо інформування населення, які сприяють створенню атмосфери неприйняття корупції, а також реалізація програм державної освіти, у тому числі навчальних програм у школах й університетах; повага, заохочення та захист свободи пошуку, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію.

Українське законодавство закріпило доцільність формування антикорупційної політики через норми Конституції України та низку профільних законів, що регламентують державно-управлінську діяльність [1; 3; 5]. Із ратифікацією вищезгаданої Конвенції Верховною Радою України пов'язана розробка та, в подальшому, прийняття 7 квітня 2011 року Закону України "Про заходи запобігання і протидії корупції" [2], спрямованого на створення дієвої системи запобігання корупції, розробки і впровадження комплексу організаційно-правових заходів для протидії цьому явищу, виявлення та подолання його соціальних передумов і наслідків та створення нових дієвих механізмів для досягнення цієї мети. Важливим елементом оцінки ефективності антикорупційної політики виступає моніторинг ставлення громадськості до складових антикорупційної політики держави. Саме тому доцільним є проведення соціологічних опитувань громадськості з проблем протидії корупції [6, с. 31].

Думка державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, яку можна вважати експертною, з приводу корумпованості органів влади різного рівня представляється критичнішою — більшість учасників опитування серед державних службовців (64,3 %) упевнені в схильності до корупції службовців вищих органів центральної влади, тобто саме тих, хто повинен бути джерелами політичної волі й організаторами боротьби з корупційними явищами. Інші рівні влади на цьому тлі виглядають відносно благополучно — корупційність обласних органів влади відзначили всього 17,5 % респондентів, а місцевого самоврядування 24,7 %. Але й ці показники не можна вважати відповідним сучасним вимогам до розвиненої правової держави з ефективно діючою системою публічної влади.

Корупція, як і хабарництво, явище завжди персоніфіковане в особі конкретних державних службовців, що одержують за її допомогою особисту вигоду. Тому як основну міру протидії корупційним проявам вже стало традиційним розглядати жорсткість правової відповідальності. Але, як показала практика, така міра, хоча й викликає позитивну реакцію в суспільній думці, повністю перебороти корупцію не в змозі. Про це говорять і дані масового опитування. Повністю впевнені в ефективності жорсткості правової відповідальності за корупційні дії тільки 33,2 % опитаних. Ще 24,7 % схиляються до цієї думки, але впевнені меншою мірою в ефективності жорсткості правової відповідальності як міри подолання корупції в країні. Більш скептично ("скоріше ні, чим так") налаштовані 23,7 % респондентів. Повністю заперечують ефективність цієї міри 11,4 % (9,3 % ускладнилися відповістити на запитання). Все це свідчить про те, що в суспільстві немає повної згоди щодо необхідності впровадження саме жорсткої правової відповідальності за

корупційні дії, хоча тенденція формування суспільної думки в цьому напрямі деякою мірою проглядається.

Корупція як соціальний феномен — явище притаманне практично кожній державі світу. В Україні сам феномен корупції та засобів її приборкання став самостійним предметом дискусій як органів влади на всіх рівнях, так і опозиції, виступаючи інструментом політичної боротьби. На державному рівні постійно приймалися закони, концепції та програми протидії корупції. Втім, як показує практика, поширення корупції зберігає свої масштаби, а методи подолання корупції в Україні залишаються малоєфективними. Причиною цього є недостатня суспільна реакція на системність корупції, відсутність інтегративного антикорупційного підходу громадян, громадських організацій, держави, адже лише за сполучення таких двох чинників політичного та суспільного характеру така боротьба може принести реальні результати.

ВИСНОВКИ

За сучасних умов становлення України як правової та соціальної держави, необхідності подолання кризового стану в різних сферах суспільства актуальною є проблема корупції в органах публічної влади. Становлення нової політичної й економічної системи, розвиток ринкових відносин, що обумовили проблеми безробіття й зайнятості, трансформацію моральних цінностей і орієнтирів, посилення правового нігілізму в трансформаційний період до демократичного суспільства вимагає пошуку нових механізмів попередження та протидії корупції, заснованих насамперед на глибокому розумінні суті проблеми, а також на координації зусиль держави, правоохоронних органів населення.

Напрямами подальших досліджень формування антикорупційної політики слід визначити напрацювання нової методології оцінки корупціогенних чинників у системі державно-управлінської діяльності, розвиток ефективних громадських інститутів моніторингу державної антикорупційної політики, напрацювання порівняльно-адаптаційного концепту впровадження зарубіжного досвіду протидії корупції в державному управлінні.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про засади запобігання і протидії корупції // Закон України № 3206-17 від 07 квітня 2011 р. — Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 40. — Ст. 404.
3. Про боротьбу з корупцією // Закон України від 15.10.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 34. — Ст. 266.
4. Конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію: Прийнята Радою Європи 9 вересня 1999 р. і відкрита для підписання 4 листопада 1999 р. // Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / Упоряд.: М.І. Камлик та ін. — К.: Школяр, 1999. — 480 с.
5. Про державну службу: Закон України від 15 грудня 2015 року № 889-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

6. Бойко А. Корупція як один із чинників сучасної економічної злочинності в Україні // Вісник Національної академії прокуратури України. — № 1. — 2008. — С. 28—33.

7. Жовнірчик Я.Ф., Бандура І.С. Конституційно-правові засади державної політики побудови спроможних територіальних громад / Я.Ф. Жовнірчик, І.С. Бандура // Наук. вісник Академії муніципал. управління: Сер. "Управління". — Вип. 1 (2016). — Держ. упр. та місц. самовр. / Заг. ред. О.І. Дація, В.Д. Бакуменка. — К.: ВПЦ АМУ, 2016. — С. 147—161.

8. Липовська Н.А. Соціальні фактори ефективності професійної діяльності державних службовців // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. — Д.: ДРІДУ НАДУ, 2003. — Вип. 4 (14). — С. 188—197.

9. Невмержицький Є.В. Механізми протидії корупції: стан та проблеми вдосконалення // Вісник Національної академії прокуратури України. — № 3. — 2008. — С. 62—68.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (Accessed 05 Sept 2017).
 2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The law of Ukraine "On the Principles of Prevention and Counteraction to Corruption", Information from the Verkhovna Rada of Ukraine, vol. 40, Art. 404
 3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995), The law of Ukraine "On the fight against corruption", Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, vol. 34, Art. 266
 4. Kamlyk, M.I. (1999), "Convention on Civil Liability for Corruption: Adopted by the Council of Europe on September 9, 1999 and opened for signature on November 4", *Mizhnarodni pravovi akty ta zakonodavstvo okremykh krain pro koruptsiuu* [International Legal Acts and Legislation of Individual Countries on Corruption], Schoolboy, Kyiv, Ukraine.
 5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The law of Ukraine "On civil service" available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 05 Sept 2017).
 6. Boyko, A. (2008), "Corruption as one of the factors of modern economic crime in Ukraine", *Bulletin of the National Academy of Public Prosecutor of Ukraine*, vol. 1, pp. 28—33.
 7. Zhovnirchuk, Ya. and Bandura, I. (2016), "Constitutional and Legal Principles of State Policy for the Construction of Capable Territorial Communities", *Science. Herald of the Academy municipality. Management: Series "Management"*, vol. 1, pp. 147—161.
 8. Lypovska, N. (2003), "Social factors of the efficiency of professional activity of civil servants", *Actual problems of public administration: Coll. sci.pr DREAD NAPA*, vol. 4 (14), pp. 188—197.
 9. Nevmerzhtsky, Ye. (2008), "Mechanisms for combating corruption: state and problems of improvement", *Bulletin of the National Academy of Public Prosecutor of Ukraine*, vol 3, pp. 62—68.
- Стаття надійшла до редакції 06.09.2017 р.*